

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 22

ויקהל תשע"א

דבר השבוע

פרשת ויקהל עוסקת בציווי משה לישראל על עשיית המשכן וכליו כהמשך לפרשיות המשכן הקודמות. אמנם פתיחתה היא בציווי על שמירת שבת, ורק המשכה דן במלאכת המשכן. קשר השבת למשכן הופיע גם בפרשה הקודמת, שחתמה את ציווי המשכן וכליו מפי ה' למשה בציווי על השבת. קשר זה, החוזר בשתי הפרשות, רמוז גם בפסוק "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו". מסמיכות השבת והמשכן למדו חז"ל שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת, ומתוך כך גם למדו כי ל"ט המלאכות שבמשכן הן הן המלאכות האסורות בשבת. כלומר - הפרשיות מוצבות כמוגדות - כעשייה הדרושה בימות החול מול השביתה המוחלטת הדרושה בשבת. ובהפשטה: ציווי המשכן מסמל את ששת ימי החול, ימי המעשה בשלמותם מול ציווי השבת המבטא כמובן את יום השבת.

בפרשיות הקודמות הוקדם ציווי המשכן לשבת, ואילו בפרשתנו מוקדמת שבת למשכן. ואם כן המבנה הכולל משכן-שבת-שבת-משכן הוא מבנה של חול-שבת-שבת-חול המקביל לסוד ההיקף: עליית ימות החול עד לשבת ולאחר מכן ירידה מהארת השבת - הכל בסדר של "רצוא ושוב", רצוא מהחיים בימות החול לקראת השבת ו"שוב" ממנוחת ועונג השבת אל תוך ימות החול. שתי בחינות השבת רומזות למדרגה אחת בשבת, שאלה מכינים ימות החול שלפניה - כאשר עצם המודעות לכך שכל ימי השבוע מכינים לשבת משרה השראת קודש על כל יוזמות השבוע - ולמדרגה שנייה בשבת, שהיא המברכת בהצלחה את ימי החול שיבואו לאחריה.

("מעניין גנים")

י"ב חושים (חלק ב')

חוש העיון - חשיבה רציונאלית (החוש של חודש אייר - שבט יששכר)

החוש השני הוא **חוש העיון (מחשבה)** והוא שייך לשבט **יששכר**. שני החושים הראשונים, יותר מכל האחרים, שייכים ללאה ורחל שמהם נולדים השבטים. החדש הראשון - ניסן, הוא הדיבור ששייך לרחל והחדש השני, אייר, הוא המחשבה ששייכת ללאה. כיצד נסביר את העובדה שיששכר בא אחרי יהודה? כי הרי מי ששולט על עצמו, קודם חושב ומתכנן מה לומר ורק אחר כך אומר את הדברים. לכן, לכאורה, המחשבה צריכה לבוא לפני הדיבור, ואילו בפועל, יהודה שהוא חוש הדיבור קודם ליששכר שהוא חוש המחשבה?! התשובה לשאלה זו תתבאר בהמשך.

ללאה היו עיניים רכות. רש"י מפרש שענינה היו רכות משום שבכתה. מדוע היא בכתה? רחל היתה הבת הבכורה של לבן, האחות הגדולה של רחל, והן ידעו שיש להם שני בני-דודה, יעקב ועשו, בניהם של יצחק ורבקה. הבכור הוא עשו הרשע והצעיר הוא יעקב הצדיק, ואנשים אמרו שגורל לאה הוא להינשא לעשו הרשע וגורל רחל הוא להינשא ליעקב הצדיק - הבת הגדולה לבן דודה הגדול והבת הצעירה לבן דודה הצעיר. ובגלל שכך, לאה האמינה להם (לא צריך להאמין למה שאנשים אומרים, אבל היא האמינה, כי זה גם נשמע הגיוני, הבכורה לבכור והצעירה לצעיר; זו לא רוח"ק, אלא רק אמונה באנשים) ובכתה. היא לא בכתה מתוך יאוש, (כפי שמוסבר בחסידות, אף פעם אין לבכות מתוך יאוש ר"ל) אלא בכתה בתפלה כדי לשנות את המציאות. הדמעות שלה פעלו והיא נישאה ראשונה לבן דודה הצעיר, יעקב. מה לומדים מכך? זאת דוגמה לאדם המושפע מהגיון, מלוגיקה.

לפני שה' העלה את אברהם למעלה מהכוכבים, אברהם האמין בגורל. הוא האמין שה' אחד, ועם זאת האמין באסטרוולוגיה, עד שה' הוציא אותו החוצה מעל הכוכבים, ולימד אותו שהנשמות של היהודים הם למעלה מהמזלות - "אין מזל לישראל". את אברהם ה' הוציא מהגורל, מהאסטרוולוגיה, ואילו לאה הוציאה את עצמה על ידי בכייתה מהלוגיקה שלפיה הגדולה לגדול והקטנה לקטן. החשיבה של לאה לכתחילה היא **חשיבה רציונאלית**, לוגית, שמתאימה לחוש העיון של יששכר.

לעומת לאה, שלה כוח ההתבוננות, רחל היא אם המלכות, כוח הדיבור. כפי שאמרנו, כאשר מלך אומר מילה זה כוח שפועל - "אמר מלכא עקר טורא". מובא בתניא שאי אפשר לדבר בלי לחשוב - אין דיבור בלי מחשבה. דיבורים בלי מחשבה הם שטויות חסרות טעם. לפיכך, חייבים להגיד שגם יהודה שהוא חוש הדיבור חושב לפני שהוא מדבר. גם מלך חושב לפני שהוא מדבר (כאן התשובה לשאלה הנ"ל), אבל יש הבדל עמוק בין סוגי המחשבה. המחשבה של רחל, שהיא לפני הבעת הדיבור, אינה המחשבה הרציונאלית של לאה. היא אכן לא בוכה (ולא מתוך הידיעה כי היא הצעירה שתהיה לצעיר) היא לא חושבת על כך כלל, היות ששיקולים לוגיים אינם אלו שמניעים אותה ויש לה דרך אחרת לנתח ולהבין את המציאות.

(ח' כסלו, תשע"א)

פרצוף העבודה (חלק ג')

ביטול ע"ז (ביטול הישות, הגאווה) ולימוד תורה - עבודת הנפש בספירת החכמה

מהיכן יש בכלל מצוה בתורה לעבוד את ה'? מהפסוק שמופיע לקראת סוף פרשת משפטים: "**ועבדתם את ה' אלהיכם** וברך את לחמך..." וכו'. מה פירוש לעבוד את ה'? לפי 'אור החיים' הקדוש ומפרשים נוספים עבודת ה' היא בטול ע"ז. נסביר זאת בתור משהו מופשט: ביטול ע"ז אינו הדמיון שאולי אצא החוצה ואמצא איזה פסל לשבור, כמו אברהם אבינו. יש כאן דבר הרבה יותר כללי - יש פסל בתוך הלב. **למצבה** הזאת, **לעצב** הזה (לשון **מצב** רוח, גם קרוב ללשון **עצב**), לפסל הזה קוראים **ישות**, זו הגאווה והישות של האדם. כתוב שמכל העבודות הזרות, הע"ז הכי גרועה בעולם היא **פולחן עצמי**, שהאדם סוגד לעצמו. וביטולה על ידי שעושים ממנה חוכא ואטלולא - כמבואר בגמרא לגבי המסית את חברו לעובדו, שעושה מעצמו ע"ז - והיינו מכח החכמה שבנפש, **חכמה** סוד **חכ-מה**, לשון **חוכא**, כמבואר במקום אחר.

יש כלל בלשה"ק, שבכל שורש שאחת מאותיותיו **ע-ה-ע** מלבישה את האות **א**. לפי זה, שרש **עבד** הוא בעצם לבוש לשרש **אבד**. אם כתוב "ועבדתם" יש בפנימיות "ואבדתם" - שבשביל לעבוד את ה', צריך לאבד משהו. מה צריך לאבד? צריך לאבד את הישות, בגלל ש"אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת". אם יש מושג אחד הכי חשוב בכל הקורסים והשיעורים שלנו - זה הכנעה ובטול ושפלות. אם כן, למדנו את הפירוש ע"פ פשט, שעבודת ה' היא לבטל את הישות, לבטל ע"ז.

הריסת ע"ז היא בעצם המצוה הראשונה שאברהם אבינו, היהודי הראשון, עושה - שובר את הפסלים של אביו. אברהם הוא איש החסד, כולו חסד ואהבה. את עובדי הע"ז הוא רק רוצה לקרב, לעשות נפשות לה', אבל את הע"ז עצמה - את האמונה הטפלה - צריך לאבד. איבוד האמונה הטפלה הוא עבודת ה'. ישנן אמונות טפלות שהן שקרים שמוכרים בשוק כטיפול נפשי, ולא רק שזה שקר וכזב (גניבת דעת גמורה, בדרך כלל לצורך **בצע**, **עצב** בהיפוך אותיות), אלא שלפעמים יש בזה ע"ז ממש או לפחות אבירייהו דעבודה זרה.

(י"ג אב תשס"ט)

אותיות מחכימות: דעת - עדת

הדעת האמיתית נקנית כאשר האדם נכלל בעדת ישראל.

דיבורים בטלים (חלק ב')

איש אחד מצא שכתוב בספר שאם איש ישראל יזהר במשך ארבעים ימים רצופים מדבר דיבורים בטלים יזכה לרוח הקדש. העצה נראתה לאיש והוא גמר בלבו להתנהג כן. בסוף ארבעים הימים נוכח שלא זכה לרוח הקדש. נסע האיש למז'יבז' לבעש"ט כדי שיפתור לו את סיבת הדבר. הוא סיפר לבעש"ט שעשה כפי שכתוב בספר ולא זכה לרוח הקדש. הבעש"ט שאלו: "בודאי התפללת במשך ארבעים הימים?" האיש השיב: "בודאי, שלוש פעמים ביום!" הוסיף הבעש"ט לשאול: "תהלים בודאי אמרת?", והלה השיב "בודאי!" "אם כן" הסביר לו הבעש"ט "התפלה והתהלים שאמרת כדי לזכות לרוח הקדש הן הדברים הבטלים שלך..."

רביים של שקר

הבעש"ט עמד פעם עם תלמידיו ליד אילן מלא בענפים ועלים ואמר להם שקודם ביאת המשיח יהיו רביים לא אמיתיים כמספר העלים שבעץ זה. דברי הבעש"ט שיהיו רביים כאלה כמו העלים שעל העץ, כלומר אלפים ורבות, הם גילוי מופלג. הרש"ג באר שנזכרו בתנ"ך נביאי הבעל שהיו עובדי עבודה זרה וכן נזכרו נביאי שקר שטעו בעצמם שיש להם נבואה. כוונת הבעש"ט היא שיהיו רביים חסידיים ("גוטער אידן") שיטעו בעצמם שהם באמת רביים חסידיים.

ישנן שלוש מדרגות בזה: המדרגה הראשונה היא של נביאי אמת, צדיק אמיתי; המדרגה השנייה היא של נביאי שקר ואילו המדרגה האחרונה היא של נביא בעל, המנבא בשם עבודה זרה.

החילוק בין נביא שקר לבין נביא בעל הוא שנביא השקר לא משקר בכוונה אלא נדמה לו שהוא אומר את האמת ובעצם הוא מרמה ומטעה את עצמו. תמציתו של ספר ה"תניא", ספר היסוד של החסידות, הוא "אל תרמה את עצמך". מי שלא מבין זאת יכול לעבוד את ה' בהתלהבות הגדולה ביותר ולעשות דברים גדולים ביותר, ונדמה לו שהוא צדיק עצום, אבל הכל **רמאות עצמית** אחת גדולה. לאחד כזה יכולה להיות חצר עם חסידים, אבל למעשה הוא נביא שקר. המדרגה הגרועה יותר היא של נביאי הבעל שלא מרמים את עצמם ומנבאים במפורש בשם עבודה זרה. על האדם המבולבל בין כולם להתחנך לה' כדי שיראה לו את האמת.

(התוועדות, תש"ס)

שבירת הגאווה

האדם שובר את גאוותו ע"י הכרתו בגאווה עליונה יותר. ומהי אותה גאווה? יש רק אחד כזה שגאוותו עולה על גאוות האדם והוא הקב"ה, כמ"ש בספר תהלים "ה' מלך גאות לבש". כל המלכות שייכת לה', ולכן רק לו יאה ולו נאה לבוש גאות.

מהי מלכות? מהו מלך? המשמעות של מלך היא בעלות. כל הבריאה שייכת לה', מלכו של עולם. ואפילו מה שנדמה לאדם, שכביכול שייך לו, לא שייך לו בעצם, כיון שזה שייך לה'. להמליך את ה' על הכל, אם כך, פירושו לתת הכל לה' - "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן "כי מעמד הכל ומידך נתנו לך" (בדומה למלך בשר ודם שהעם הוא עבדו, וכל הארץ היא שלו שעל כן "מה שקנה עבד קנה רבו").

בשירת הים שרים בני ישראל לה' "אשירה לה' כי גאה גאה". שואל התרגום: מדוע כתוב פעמים "גאה גאה"? ומסביר: הקב"ה מתגאה על הגויים, וע"י שמתגאה על גאוותם, הוא משפילם ושובר אותם לגמרי, וכך נשאר רק גאוותו - ("ארי אתגאי על גיותניא וגאוותו דיליה היא"). 'פגע בו כיוצא בו' - כך בדיוק אמור האדם לנהוג. שככל שהוא ממליך את ה' במודעות שלו - "ה' מלך גאות לבש" כלומר, שמכיר בכך שכל הגאות והכבוד הם רק לו - הוא מעלה את גאוותו של ה' על עצמו, וע"י זה גאוותו נשברת.

מתי האדם מתגאה? כשנדמה לו שעשה טוב, וממילא הוא רואה את עצמו כצדיק הגדול מכולם. 'נתתי הרבה צדקה, למדתי הרבה תורה' וכו'... זו גאוותו של האדם, שרוצה להתרומם, לקבל סיפוק עצמי, להיות מרוצה מעצמו בזכות מעשיו הטובים. גאווה זו עליו לשבור ע"י שמכיר בגאווה העליונה המבטלת את הגאווה התחתונה שלו, או במילים אחרות, צריך שה"גאה" יבטל את ה"גאה" כפי שהקב"ה מתגאה על הגויים וכל הגאות הכבוד נשארים אך ורק לו. ("אוצר הנפש" ב')

ספירת הבינה

לכוח הלמידה של החכמה מקביל בבינה **כוח ההבחנה**, כלומר הניתוח האובייקטיבי. אין להישען סתם כך על התפיסה הראשונית. כל השקפה ראשונה חייבת להיות מבוררת, מנופית ומסוננת. ההבחנה חייבת להצטרף ללמידה, לקבלה הראשונה מהרב. כתוב כי "אזן מלין תבחן" ר"ת **אמת**.

למעלה מכוח ההבחנה ישנו **כוח ההסברה**, לבישת צורה לאחר הפשטת הצורה בחכמה. לפי ערך ההפשטה של האדם, כך ערך ההלבשה שלו.

הרובד היותר גבוה של הבינה היא הבינה היתרה. כתוב כי "ניתנה בינה יתרה באשה יותר מבאיש" ("אמא עילאה"), כמו הנשמה היתרה הניתנת בשבת. הנשמה היא מקור הבינה. יש בינה רגילה ויש בינה יתרה, בינה אלוקית. כל השבוע האדם הוא ככופר ועובד עבודה זרה. זהו מצבו הנפשי לפני התפילה. בתפילה הנשמה מתגלה. בשבת ישנו גילוי אלוקי ממש, והאלוקות מופיעה ביהודי כ"נשמה יתרה".

הבינה היתרה זו הבנה של דבר מתוך דבר - אינדוקציה - כלומר, להבין דבר גדול מתוך דבר קטן, **כוח ההתפשטות**. כמו אמן שיכול לעשות מקשקוש יצירה גדולה. כך עושה האדם. היא לוקחת טיפה ועושה ממנה עובר. אין כאן רק הוצאה לפועל, מפני שהיא המציירת את הטיפה ולא האבא. היא המעצבת. השפעתה כל כך פנימית, עד שהגדרה של 'מיהו יהודי' נקבעת לפיה. אין אינדוקציה יותר מזה - כלומר להוציא דבר גדול מדבר קטן.

("אוצר הנפש" א')

אמרת הרב

איוון בנפש הוא שחרור נפשי - שחרור מהאגוצנטריות של עצמי. אם אני מאוזן איני צריך כל הזמן לשמור על שיווי משקל, לא צריך לחשוב על עצמי.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnmi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

